

KABAKÇI İHTİLÂLİ

1807 baharında Osmanlı Türk İmparatorluğu, hem İngiltere, hem de Rusya ile savaş halindeydi. Devletin her eyaletinde huzursuzluk vardı. Birçok valiler, âsî durumunda idiler. Bu ortamda, İstanbul'da, 77 yıl önceki Patrona İhtilâli'ne benzeyen, fakat sonuçları bakımından ondan çok daha vahîm olan bir ihtilâl koptu. Tam bir gericilik hareketi şeklinde ortaya çıkan ve "Kabakçı İhtilâli" diye tarihe geçen bu hâdisenin sebepleri çeşitliydi. Bilhassa, inkılâpçı hükümdar m. Selim'in yaptığı, "Nizâm-ı Cedîd" denen inkılâpları hedef alıyordu.

Nizâm-ı Cedîd, çok düşman kazanmıştı. Küçümsenemeyecek bir başarı kazandığı, hattâ Türkiye tarihinde yeni bir devre açtığı halde, birçok çevrede, tepkiyle karşılanmıştı. Bazı beceriksizlikler ve suiistimaller, III. Selim'in daima sert tedbirlerden kaçınması, muhaliflere fırsat vermişti, önceleri çekimser olan, hattâ bazıları devrimleri destekleyen Ulemâ sınıfı, son yıllarda, gizliden gizliye muhalefeti körüklemeye başlamıştı. İçlerinde açıkça Nizâm-ı Cedîd'e cephe alanlar 'da vardı. Yeniçeriler^ son günlerinin yaklaştığını hissediyorlardı. Devlete zararları bir yana, hiç bir faydalan dokunmuyordu. Âdetleri, savaşta, düşman önünden kaçmak, barışta eşkıyalık ve kabadayılık etmekti. Eri iyileri, mesleklerini bırakmış, esnafılık yapıyor, İstanbul halkını soyuyordu. Yeniçeri generalleri arasında durumun kötülüğünü fark edenler az değildi. Bunların içinde ocağın ortadan kaldırılmasından başka yol olmadığı kanaatini taşıyanlar bile vardı. Fakat III. Selim'in bir iç savaşı göze almaması, Nizâm-ı Cedîd kuvvetleri ile yeniçeriliğe son vermek istememesi, zorbaları gittikçe azdırıyordu. Yobazlar, Nizâm-ı Cedîd askerinin pantolon giydiği için Müslüman sayılmayacağını, padişahın askerine şapka giydirmeye de karar verdiğini, din yolundan sapıtıldığını yayıyorlardı. Muhalefetin propagandası, bu tema üzerinde işliyordu.

Nizâm-ı Cedîd'e devlet, yılda 60.000 kese, yani 3 milyar akça gibi, bugün Türkiye'nin savunma bütçesinden pek de az olmayan bir meblâğ ayırmıştı. Bu meblâğ, son yıllara kadar yılda bir milyar akça iken, birden üç misli arttırılmıştı. Bu durumda devlet, başta Yeniçeriler olmak üzere Kapıkulu Ocaklarına ulûfelerini veremeyecek duruma gelmişti. Donanma masrafları ve eyaletlerde yapılan yenilikler de Nizâm-ı Cedîd bütçesinden karşılanıyordu. Bu Nizâm-ı Cedîd Hazînesi'nin padişah katında devletin bütün harcamalarından önemli olması, birçoklarını kızdırdığı gibi, menfaatlerini de baltalıyordu. Henüz pek azametli bir imparatorluğun vatandaşları ve gerçek sahipleri olan halk da, "Nizâm-ı Cedîd" denen inkılâpların lüzumuna pek inanmış değildi. Hattâ Avrupa usulü olduğu pek belli bu inkılâplar, millî gururlarına dokunuyordu, imparatorluk yapısının çatırdadığı, Bâb-ı Âlî'nin İstanbul'un kaldırım kabadayılara bile söz geçiremediği, çok defa gözden kaçırılıyordu. Sadâret

kaymakamı yani başbakan vekili Vezir Köse Mûsâ Paşa, Şeyhülislâm Topal Atâullah Efendi, amca oğlu III. Selim'den şefkat derecesinde sevgi ve özen görmesine rağmen Veliâht-Şehzâde Mustafa, gericileri kışkırtıyorlardı. Padişah aleyhine çok ağır sözler söyleyen ilmiye mensupları az değildi. Padişahın gâvur olduğunu iddia edenler bile vardı. Halbuki Türkiye imparatoru olan padişah, aynı zamandaki yeryüzündeki bütün Sünnî Müslümanların halîfesi, yani dinî başkanıydı. III. Selim'in güzel sanatlara düşkünlüğü bile dedikoku konusu oluyordu. Hiç padişaha tanbur çalmak, ney üflemek, şarkı söylemek, beste yapmak gibi hafiflikler yakışır mıydı? Padişahın kız kardeşlerinin, Boğaziçi'nde Avrupa usulünde döşenmiş saraylarında serbest bir hayat yaşamaları, Melling gibi Avrupalı ressamlarla görüşmeleri, Şeyh Galib gibi şairlerle samimiyet kurmaları, gericilere göre, yakışık alan hallerden değildi. Şeyh Gaalib, Hadice Sultan'a aşk şiirleri yazacak derecede işi ileri götürmemiş miydi?

İşte bu vasat içinde, 25 Mayıs 1808 sabahı, Boğaziçi'nde bulunan Karadenizli Yeniçeri yamakları, isyan ettiler. Kendilerine, Kastamonulu Kabakçı Mustafa adında bir neferi reis seçmişlerdi. Âsîler, Nizâm-ı Cedîd üniforması giymeyi reddediyorlardı. Boğaz nâzırı, İngiltere'de yüksek öğrenim yaptığı için "İngiliz" denen eski dışişleri bakanı Mahmud Râif Efendi'yi parçaladılar. Büyükdere'de toplanan birkaç yüz serseri, komutanları Haseki Halil Ağa'yı da parçaladıktan sonra, "şerîati kurtarmak için" gericilerin gerçek başı olan Kaymakam Köse Mûsâ Paşa'dan emir beklemeye başladılar. Paşa, koca Nizâm-ı Cedîd ordusuna, kışlalarından çıkmamaları emrini verdi. Sonra, âsîleri "bostancı" denen saray bahçelerinin muhâfızları ile ezeceğini söyleyerek padişahı kandırdı. III. Selim'in, üzerine titrediği Nizâm-ı Cedîd ordusunu, birkaç yüz serseriye karşı kullanıp kan dökmek istememesi, zorbaları kışkırtan gericiler devlet adamlarını yok etmemek zaafında bulunması, yalnız kendi tahtına mâl olmakla kalmadı. Türkiye tarihinde, tam 19 yıl sürecek uğursuz bir gericilik devresinin başlamasına yol açtı. Bu müddet içinde Türkiye, pek çok şeyler ve büyük bir zaman kaybetti ve Batı ile arasındaki mesafe, artık kapatılması imkânsız değilse bile, çok zor bir şekilde açıldı. 28 Mayıs'ta Nizâm-ı Cedîd ilga edildi ve ertesi gün, devrimci Türkiye hâkanı, tahtından indirildi. OsmanII imparatorluğunun bütün XVIII. asır boyunca gördüğü en değerli, en aydın ve en ileri fikirli hükümdar, devlet başkanlığı makamından çekildi. III. Selim'in güzel eseri mahvolmuştu.

Kaynak: Yılmaz Öztuna, Türk Tarihinden Yapraklar, MEB, İstanbul, 1989. S. 225-228